

LIMINAR

El lector que gaudeixi del privilegi de llegir el corpus *Enigmes de la Bíblia i cultura contemporània* quedarà meravellat de la síntesi divulgadora de Lluís Busquets i Grabulosa. No és pas la primera vegada que l'autor s'enfronta a les Sagrades Escripures i les comenta. Després d'una vida dedicada a l'Esperit, aquesta vegada ha acumulat forces i ha necessitat més de deu anys de recerca. No sols ha volgut explicar liberalment els continguts bíblics –amb un inici dedicat a les grans religions i un epíleg on aborda l'islam–, sinó que ofereix uns llistats impressionants del llegat cultural –arquitectònic, musical, plàstic– que els textos han generat, de manera que aquests tres volums conformen un veritable cànion de la cultura occidental.

Les traduccions de la Bíblia arriben a les 450 llengües d'una manera integral i a més de 2.000 llengües fragmentàriament: el conjunt de llibres de la Bíblia esdevé el més traduït de la història. El cànion de la Tanakh hebrea (Torà o 'Pentateuc', Nebüim o 'Profetes' i Ketubim o 'Escrips'), segurament es va tancar a les acaballes del segle I dC. Un cop recopilada, analitzada i fixada consonànticament d'una manera inamovible, per un grup d'escribes jueus (els «sopherim», al final del segle I dC-VII dC) i vocalitzada i puntuada pels masoretcs («guardians de la tradició», entre els segles VIII-X dC), que hi afegiren les vocals, en va sortir el Text Masorètic (TM), conservat en el *Codex Aleppensis* o *Còdex d'Àlep* (segle X) i el *Codex Leningradensis* (1008 dC). Aquesta Bíblia hebrea es va utilitzar com a base en diverses traduccions protestants de l'Antic Testament. En canvi, el cànion de l'Església catòlica, fixat al Concili de Trento (segle XVI), per traduir l'Antic Testament a les llengües modernes, fa servir la versió grega de la Bíblia hebrea coneguda com la Septuaginta, Bíblia dels Se-

tanta o simplement LXX, sorgida a Alexandria al segle III aC. Era la que utilitzava sant Pau. Ara bé, quan es va establir el cànon hebreu, es va prescindir d'alguns llibres escrits en grec dels LXX, considerats pels catòlics ortodoxos romans i grecs, i a la *Bíblia Catalana Interconfessional* (BCI), deuterocanònics.

De les nombroses versions anteriors com la *Vetus Latina* o l'*Antiga Bíblia Llatina*, la traducció llatina que es va imposar va ser la de sant Jeroni, coneguda com a Vulgata, elaborada al segle IV, després d'un llarg procés d'edició. En la seva forma final, la gran majoria de llibres bíblics van ser traduïts *iuxta hebraeos*. Les traduccions que sant Jeroni fa a Palestina, ajudat per un equip de rabins, les fa a partir del *Textus Receptus* consonàntic (el futur text masorètic vocalitzat al segle VIII dC). La Vulgata es va declarar oficial al concili de Trento (1545-1563). Avui es disposa de quatre grans còdexs manuscrits en grec gairebé sencers de la Bíblia: el *Codex Vaticanus*, copiat durant el segle IV, però anterior al *Codex Sinaiticus*, del mateix segle IV, el *Codex Alexandrinus*, del segle V, i el *Codex Bezae*, de finals del segle IV.

La primera traducció parcial de la Bíblia al català és l'anomenada *Bíblia de Montjuïc*, de 1287, patrocinada per Alfons II el Franc. La *Bíblia Valenciana* és la primera Bíblia impresa en català, del 1477, «en nostra llengua valenciana», amb traducció atribuïda tant a Bonifaci Ferrer, germà de sant Vicent Ferrer, com a Berenguer Vives; va ser la primera de la península Ibèrica i la quarta que es va imprimir al món, després de la *Bíblia Vulgata* en llatí impresa per Gutenberg el 1448, l'alemanya del 1466 i la italiana del 1471.

La denominada *Bíblia alfonsina* és una versió arromançada al castellà del 1280 i sembla que és la primera completa en aquest idioma, anterior a la *Bíblia Políglota Complutense*, impulsada pel cardenal Cisneros (1514-1522), a la denominada *Bíblia del Oso*, de 1569, traduïda per Casiodoro de Reina, un jeroni convertit al luteranisme, revisada per Cipriano de Valera el 1602, i a la de l'escolapi Felipe Scío, de 1790. De versions fragmentàries n'hi havia hagut d'altres.

A grans trets, la crítica filològica de l'humanisme intentava disposar de traduccions depurades i polides com la *Bíblia Políglota Complutense*. En aquest context, cal destacar el *Textus Receptus*, el text grec del Nou Testament editat per Erasme de Rotterdam de 1516, i continuat per Théodore de Bèze, i la *Bíblia Políglota d'Anvers*, patrocinada per Felip II i dirigida per Benito Arias Montano (1568-1572).

Luter va ser el primer a fer, de la lectura i l'estudi de la Bíblia, un principi i un dret inalienables. La seva traducció a l'alemany i els seus comentaris són encara avui el catalitzador més perdurable de la seva tasca alfabetitzadora: aprendre a llegir la Bíblia, aprendre a escriure sobre la Bíblia, va ser i continua

essent una de les eines més transformadores per educar la humanitat sencera. Luter va iniciar la traducció el 1521 durant l'estada al castell de Wartburg, a partir de l'edició grega d'Erasme de Rotterdam (l'esmentat *Textus Receptus* de 1516), que només incloïa el Nou Testament (i, encara, amb dubtes pel que fa a les cartes d'Hebreus, Jaume, Judes i l'Apocalipsi). Respecte a l'Antic Testament, Luter va incloure com a apòcrifs aquells passatges que es trobaven en la versió grega de la Septuaginta i, en canvi, no havien entrat a formar part del cànon de la Bíblia hebrea durant el període de Jàmnia (70-135 dC), ciutat on, amb permís dels romans, es va aplegar una escola de rabins després de la caiguda de Jerusalem, els quals van reconstituir el Sanedrí i, entre el 80 i el 100 dC, van depurar els textos sagrats tot establint aquest cànon, amb dues condicions: que fossin llibres escrits en hebreu i anteriors a Esdres. La primera traducció completa a l'alemany, incloent-hi l'Antic Testament, es va publicar en sis volums el 1534, i va ser producte de l'esforç propi de Luter, amb l'ajut de Johannes Bugenhagen, Justus Jonas, Caspar Creuziger, Philipp Melanchthon, Matthäus Aurogallus i Reoge Rörer. Sens dubte, un treball d'equip. Com passa avui amb els comentaris complets de la Bíblia.

Busquets ha sentit la necessitat de posar a l'abast de tothom una interpretació dels 73 llibres de la Bíblia. És la necessitat de disposar-ne d'una ell mateix, com a creient, a la llum de l'estadi actual de les últimes recerques. I ho ha fet tot sol, amb temps i paciència, acompanyat dels millors especialistes, amb un olfacte per endevinar el camí que mena més lluny, amb una voluntat didàctica única i inconfusible. La seva visió és la d'un home culte, que no combrega amb rodes de molins i analitza amb autonomia de criteri les aproximacions més diverses. La seva lectura vol ser vàlida per al comú dels mortals, independentment de les creences de cadascú. El seu únic criteri és la recerca apassionada de la veritat al fons de la complexitat del fet històric i el fet literari.

Enigmes de la Bíblia i cultura contemporània és una obra més necessària que mai per intentar contrarestar les explicacions sense fonament que encara avui es mantenen en una rutina cega i buida.

Busquets no s'ha amagat mai de ser un simple divulgador, interessat per la Bíblia com a professor de literatura. Llicenciat en Teologia per la Pontifícia Universitat Gregoriana a Roma, no se sent cap especialista –ni escriptorista ni exegeta ni tan sols professor de Teologia–, tot i ser una de les persones que més ha publicat sobre Jesús en aquest país.

Justament per això, per prologar cada un dels tres volums d'aquest corpus, hem demanat la complicitat de tres testimonis que lluiten dins el fang de la

realitat actual per dur-hi l'Evangeli, en plena coincidència amb la memòria que van ser dones els primers testimonis del Ressuscitat. Per ordre d'edat, cal esmentar M. Victòria Molins, STJ, l'àngel del Raval, amb 85 anys a l'esquena, la degana de tots els combats a peu de carrer; Sor Lucía Caram, OP, la veu de la solidaritat, amb 55 anys, la migrant de les migrants, de Tucumán a Manresa; i Eulàlia Vernet i Pons, professora d'Estudis Hebreus i Arameus, a la Universitat de Barcelona, far dels navegants en l'alta mar bíblica.

Així mateix, els tres volums d'*Enigmes de la Bíblia i cultura contemporània* eren una ocasió única per al pintor Sergi Barnils, després de la seva aportació a *Ocnos i el parat esglai*, de Salvador Espriu (2013), i d'*Amic i amat. Tres homes de Déu en diàleg*, de Ramon Llull, Jacint Verdaguer i Lluís M. Xirinacs (2016), per poder continuar demostrant que l'originalitat de la seva plàstica, com ell mateix no s'ha amagat mai de declarar, s'alimenta justament en fer de la Paraula de salvació l'eix vertebrador de la seva obra. Només un Artista en majúscules com ell podia donar forma, color, gradient i sentit a unes creences actives, mai estàtiques, que acaben confluint i complementant els textos de l'autor, en una oceànica, profètica, sàvia, gradual i volcànica expressivitat. Només amb la contemplació de les portades n'hi ha prou per adonar-se del seu procés creatiu, que parteix de la Torà i la història d'Israel des d'uns blaus que emblematitzen la fascinació davant dels orígens i el negre esglai de les aigües primordials i, amb la calidesa dels torrats i els frondosos verds, passa per la denúncia profètica i l'ensenyament sapiencial fins a l'esclat dels vermells i els ocres per l'anunci de la Bona Nova, que és anunci també de joia i plenitud pictòriques.

En acabar aquestes línies, un petit homenatge a Eduard Bosch Bellver, l'extraordinari professor que em va inocular el verí de la curiositat per la Bíblia. Ell va dictar una assignatura de primer a la Facultat de Teologia de Catalunya, que es deia *Sagrada Escripura, estudi de l'Antic Testament*, el 1968-1969. En conservo un bloc en espiral de tapa vermella, de 203 pàgines, impreses amb el ciclostil o la vietnamita amb què vaig fer les primeres armes, amb el meu company Josep Lite Lite, com a «editor» en germen, al Seminari Conciliar de Barcelona, amb treballs per al Centre de Pastoral Litúrgica, les Comunitats de Base amb els seus capellans compromesos en accions eclesials i cíviques i les Comissions Obreres, els cursos 1967-1968 i 1968-1969.

Tot això ho dec, és clar, a tres germans: a la meva mare, Maria, al meu pare Ramon i al meu oncle Manuel Balasch Recort, hel·lenista i prevere, tots ells cristians de Bíblia diària.

RAMON BALASCH